

CROSSOVERS TUSSEN OPLEIDINGEN ZIJN WAARDEVOL



Beeld Machiel Spaan en Marc Reniers van M3H

De afgelopen jaren is in het architectuuronderwijs een groot aantal veranderingen doorgevoerd. Welke invloed heeft dit op de aansluiting van het onderwijs op de beroepspraktijk? Marc Reniers en Machiel Spaan van M3H Architecten zijn zowel werkgever als architectuurdocent. Hun ervaring is dat er nauwelijks sprake is van een kloof tussen opleiding en praktijk als je op je bureau maar de juiste mensen op de juiste plekken zet.

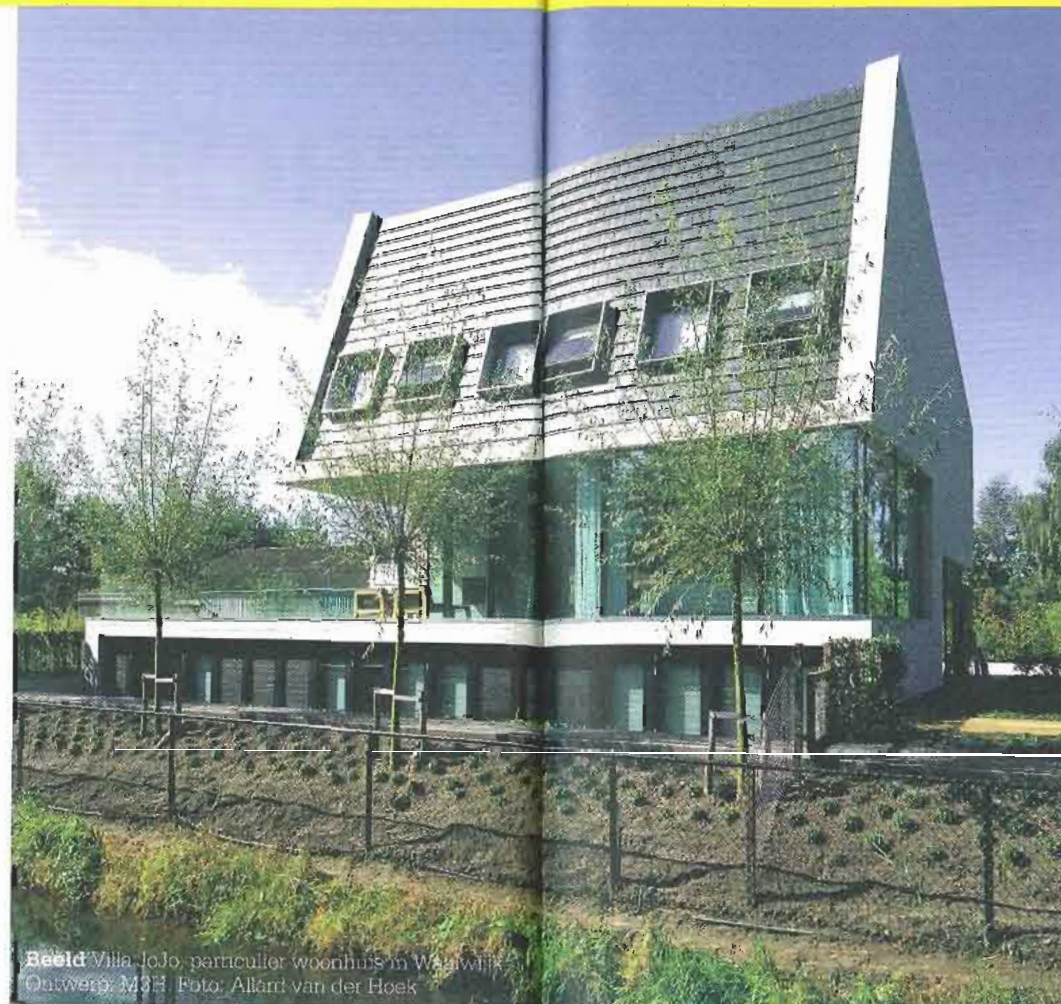
Tekst Egbert Koster
Beeld Maarten van Haaff

M3H Architecten is in 1993 opgericht onder de naam JA Atelier. 'We hebben toen een wonderlijke start gehad', memoreert Machiel Spaan. 'In Archis stond een advertentie "Gezocht jonge ambitieuze architecten die voor zichzelf willen beginnen". Die advertentie had Kees van der Hoeven geplaatst. Het leek hem leuk een aantal jonge architecten te coachen, naast zijn eigen architectenpraktijk.' Marc Reniers en Machiel Spaan, die zojuist aan de TU/e waren afgestudeerd, gingen samen met Marco Hensen en Hans Hammink op de oproep in. Kort daarna zaten de vier in een voormalige zuivelwinkel in Amsterdam

te werken aan een prijsvraag voor een klein woningbouwproject in Haaften. Marc Reniers: 'We wonnen meteen die eerste prijsvraag. Hoewel we de enige inzender waren die geen tender vormde met een aannemer of ontwikkelaar, zei de gemeente tegen ons "bouw het maar". Op dat moment waren we met zijn vieren met elkaar getrouwd en hadden we een bureau. Kees heeft ons toen ontzettend geholpen bij het selecteren van de aannemer en het onderhandelen over ons honorarium. Dankzij de samenwerking met hem hadden wij geen last van een kloof tussen opleiding en praktijk.'



Beeld Brug bij woningbouwproject in Vijfhuizen, beide ontwerp van M3H
Foto: Allard van der Hoek



Beeld Villa JoJo, particulier woonhuis in Wageningen
Ontwerp: M3H Foto: Allard van der Hoek



Beeld Stationsplein Noord, stedelijke transformatie in Amsterdam
Ontwerp: M3H Foto: Allard van der Hoek

In 1995 veranderde de naam JA Atelier in M3H. Vijf jaar geleden gingen Marco Hensen en Hans Hammink hun eigen weg. Naast het werk op hun eigen bureau, dat acht medewerkers telt, zijn Marc Reniers en Machiel Spaan actief in het architectuuronderwijs. Beiden zijn regelmatig gastdocent op diverse Academies van Bouwkunst (Amsterdam, Arnhem, Rotterdam, Groningen). Daarnaast is Machiel Spaan hoofd van de Afdeling Bouwkunst van de Academie van Bouwkunst in Amsterdam.

'BACHELOROPLEIDING VOLGEN AAN DE ENE OPLEIDING EN MASTEROPLEIDING AAN EEN ANDERE'

Hoe zijn jullie zo in het onderwijs beland?

Spaan: 'Eigenlijk zijn we er nooit uitgekomen. Tijdens onze studie in Eindhoven was ik al student-assistent op de eerstejaarsateliers. Daar heb ik indertijd heel bewust voor gekozen. Ik vind onderwijs echt een onderdeel van het vak. Dat je niet alleen ideeën uitwisselt met collega's, maar ook met studenten. Daardoor kun je van elkaar leren. Het contact met studenten die circa twintig jaar jonger zijn dan wij, houdt je bij de tijd. Dat is echt een nieuwe generatie die midden in de wereld staat, heel anders denkt over

sommige dingen, en op een heel andere manier communiceert. Het is goed om je daar bewust van te zijn.' Reniers: 'Hoe wij nu werken binnen ons bureau is ook heel vergelijkbaar met de manier waarop projectonderwijs is georganiseerd. Alleen drukken wij op het bureau uiteraard een zwaarder stempel op de projecten dan in het onderwijs. Maar de sfeer is heel erg vergelijkbaar. We zijn bijna altijd wel met een prijsvraag bezig. Omdat het onderwerp erg interessant is, om tussen lang lopende projecten door even iets anders te doen, of om aan te sturen op een grotere diversificatie in onze opdrachtenportefeuille. Zo hebben we een paar jaar geleden meegedaan aan een prijsvraag voor een brug en zijn we nu met onze derde brug bezig.'

Is de betrokkenheid bij het onderwijs ook een manier om talent te scouten? En waar gaat de voorkeur naar uit, Academiestudenten of TU-ers?

Reniers: 'Aan bijna iedereen die hier op het bureau werkt, hebben we ooit les gegeven. Wij pikken hen eruit, maar zij ook ons. Soms direct na het afronden van hun studie, soms pas na verloop van tijd. Het is heel belangrijk dat je mensen om je heen verzamelt die op dezelfde golflengte zitten. Je moet een inhoudelijke discussie voeren maar wel op een zelfde manier tegen het vak aan kijken. Academie-studenten zijn direct inzetbaar, omdat ze al een bouwkundige achtergrond hebben, al moeten ze nog wel leren dat detailleren ook ontwerpen is. Mensen die van de TU komen, zijn heel erg in het architectenvak geïnteresseerd en onderzoekend ingesteld maar hebben meestal

niet zoveel technische bagage. Daardoor zijn ze lastiger direct inzetbaar voor concrete bouwopgaven.' Spaan: 'Wij merken dat TU-ers vrijer en abstracter kunnen denken. Dat is belangrijk in de concept- en ontwerpfase van projecten en bij prijsvragen. Maar op een gegeven moment moet natuurlijk ook productiewerk worden gedaan. Daarom denk ik dat een mix van beide achtergronden, zoals wij die hier op het bureau hebben, het beste werkt. Juist door die mix redeneert niet iedereen hetzelfde, leert men van elkaar, en ontstaat er een dynamiek in het denken en ontwerpen.'

'ALS JE NIET WILT HELPEN OPLEIDEN, MOET JE OOK NIET KLAGEN OVER HET NIVEAU'

Is er sprake van een kloof tussen onderwijs en praktijk en hebben pas-afgestudeerden wel een goed beeld van de beroepspraktijk?

Reniers: 'Wij besteden relatief veel tijd aan onderzoek, schetsontwerpen, studiemaquettes, prijsvragen en innovatieve details. Als je met elkaar spannende ideeën wilt ontwikkelen, zijn TU-ers interessant. Maar als je iemand zoekt die, als hij binnenkomt, een ontwerp zelfstandig bestekklaar kan maken dan is voor een net afgestudeerde TU-er de kloof met de praktijk te groot. Voor het ontwikkelen van ideeën en innovaties heb je zowel

technen als mensen die abstract kunnen denken nodig. Bij mensen die van de Academie komen is veel minder sprake van een kloof, omdat de praktijk daar echt onderdeel is van de opleiding.' Spaan: 'Wat mijns inziens zou moeten veranderen in het architectuuronderwijs, is de bacheloropleiding voor hts-ers die doorstromen naar de Academies van Bouwkunst of de Technische Universiteiten. De hts-ers zijn zich afgelopen tien jaar veel meer op architectuur gaan richten, omdat ze daarmee studenten trekken. Maar de studenten die voor het profiel architectuur kiezen, worden niet meer opgeleid tot bouwtechnici maar tot een soort pseudo-ontwerpers. Ik maak het regelmatig mee dat op de Academie hts-ers binnenkomen die denken dat ze al architect zijn. Sommigen hebben vrij snel door dat een opleiding tot architect toch echt meer inhoudt. Voor hen gaat een wereld open. Anderen zien dat niet in en zwaaien teleurgesteld af. Hier op het bureau hebben we heel vaak hts-stagiaires en het is echt heel opvallend dat die de laatste jaren bij binnenkomst zeggen dat ze graag willen leren detailleren. Dat leren ze namelijk niet meer op de hts, heel bizar. Het idee dat een hts zich moet profileren met architectuur, vind ik echt onzin. Zonder aanvullende opleiding hebben deze hts-ers weinig perspectief. Het merendeel wordt geen architect, maar heeft ook geen echte bouwtechnische opleiding. Ik vermoed dat aannemers de kloof tussen opleiding en praktijk veel sterker voelen dan architectenbureaus. Op de Academie nemen wij soms hts-ers civiele techniek aan. Die hebben een betere technische basis

en zijn misschien wel beter toegerust om architectuur te gaan studeren dan hts-ers met het profiel architectuur. Ontwerpen leer je wel op de Academie, maar een verkeerde technische basis brei je niet eenvoudig recht.'

Zitten er ook voordelen aan de vernieuwingen in het architectuuronderwijs?

Spaan: 'Het grote voordeel is dat de *crossovers* tussen de verschillende opleidingen een stuk makkelijker zijn geworden. Vroeger was het niet gebruikelijk om van de TU naar de Academie over te stappen. Nu wel. Elk jaar zijn er wel een paar studenten die hun bachelor degree aan de TU hebben gehaald, maar hun master degree gaan halen aan de Academie van Bouwkunst. Andersom zijn er ook afgestudeerde hts-ers die voor hun master degree niet naar de Academie, maar naar de TU gaan. Studenten kiezen nu veel bewuster dan vroeger voor een individueel studiep pad op basis van hun persoonlijke interesses en capaciteiten. Daar heeft iedereen baat bij. Op de Academie hebben we ook een aanzienlijke instroom van bachelor-studenten uit het buitenland en studenten die van de Kunstacademie komen. Dat levert een leuke mix op van mensen met heel verschillende achtergronden, die heel veel van elkaar kunnen leren.'



Beeld Marc Reniers en Michiel Spaan van M

Wat vinden jullie van de eis van het Architectenregister om twee jaar beroepservaring te hebben voordat je kunt worden ingeschreven?

Spaan: 'Die eis is terecht. Het hoort bij deze tijd en is buiten Nederland ook overal verplicht. Omdat het buitenschoolse curriculum van de Academie-studenten telt als praktijkervaring, is dit een interessante ontwikkeling voor de Academies. De masteropleiding aan de Academie duurt nu vier jaar, inclusief de vereiste beroepservaring. Studenten die een tweejarige masteropleiding aan de TU volgen, moeten, als de Tweede Kamer de wijziging in de Wet op de Architectentitel aanneemt, daarna nog twee jaar in de praktijk werken. Die zijn straks dus in totaal ook vier jaar bezig voordat ze zich architect mogen noemen.'

Reniers: 'Als je aan de TU studeert kom je weinig met de praktijk in aanraking, maar het is de vraag of dat een probleem is. Het is goed dat je kunt kiezen of je tegelijkertijd wilt werken en studeren, of dat je eerst op een wat hoger abstractieniveau wilt studeren om vervolgens te ontdekken wat de realiteit is. Alhoewel het wel goed zou zijn als TU-ers tijdens hun studie twee maanden stage zouden lopen op een bouwplaats of architectenbureau om ze met hun benen op de grond te laten komen.'

'EIS VAN TWEE JAAR BEROEPSERVARING IS TERECHT'

Wordt er qua stageplaatsen en dergelijke niet teveel gevraagd van de beroepsgroep bij het opleiden van architecten?

Spaan: 'Het is eerder andersom. Als je bij ons op de Academie komt, hangen er altijd wel een stuk of vijf advertenties van architectenbureaus die mensen zoeken.'

Reniers: 'Je moet je ervan bewust zijn dat je niet iedereen op dezelfde manier kunt inzetten. Als je mensen die in opleiding zijn de juiste kansen geeft, kunnen ze een ontzettend goede rol vervullen. Wij zijn een betrekkelijk klein bureau. Het kost ons relatief veel tijd om stagiaires goed aan te sturen en te begeleiden. Grote bureaus zouden daarvoor veel makkelijker iemand vrij kunnen maken. Maar zo werkt het niet in de praktijk.'

Spaan: 'Het is nogal tegenstrijdig om te zeggen dat de opleidingen een te groot beroep op de beroepsgroep doen en tegelijkertijd te beweren dat je geen goede mensen kunt krijgen. Wat wil je dan? De Academie van Bouwkunst in Amsterdam is 100 jaar geleden ontstaan, omdat een aantal architecten vond dat hun personeel niet goed was opgeleid. Toen hebben Berlage, Kromhout en een aantal anderen zelf de Academie opgericht. Als je als beroepsgroep je eigen mensen niet wilt helpen opleiden, moet je ook niet klagen dat ze niet goed zijn!'

REISBAGAGE

Goede ideeën zijn overal te vinden, ook in het buitenland. Deelnemers aan architectuurreizen beschrijven hun eye opener.

Tekst Miloe van Beek
Beeld Peter van Dam



KOPENHAGEN

Wie Peter van Dam, architect-ondernemer bij Van Dam & Partners Architecten in Groningen
Reis Naar Kopenhagen met De Architectuurreis
Eye opener De kwaliteit van vakmensen, zoals meubelmakers, maakt een ontwerp fraaier

Het was niet het eerste bezoek van Peter van Dam aan Kopenhagen, al tientallen jaren volgt hij de ontwikkelingen in Denemarken. 'Er gebeurt daar veel en het niveau van de architectuur ligt erg hoog.' Tijdens dit bezoek vond Van Dam het woningbouwproject van het jonge bureau BIG het meest spraakmakend. 'Zij hebben een ministad ontworpen, rondom de appartementen zijn allerlei voorzieningen, zoals kinderopvang, winkels en parkeerplaatsen, geïntegreerd. Ook de verschijning vond ik spraakmakend: het is gebouwd in de vorm van een geabstra-

heerde berg en er zijn vernieuwende materialen en kleuren gebruikt.' Ook bijzonder en inspirerend vond de architect een school ontworpen door Kim Nielsen, de ontwerper van het Amsterdamse Muziekgebouw aan 't IJ. 'Hij heeft een flexibel gebouw ontwikkeld met mobiele wanden waar verschillende soorten onderwijs kunnen worden gegeven.'

SMAAKNIVEAU

Deense architecten besteden veel aandacht aan mooi materiaalgebruik, detaillering en afwerking. Ze gebruiken daar uitsluitend vakmensen voor. Van Dam is door deze eerdere bezoeken aan Scandinavië, in zijn werk ook meer gebruik gaan maken van vakmensen zoals meubelmakers. 'Aannemers konden niet de kwaliteit leveren die ik wilde hebben. Meubelmakers zijn duurder, maar

leveren wel de gewenste kwaliteit waardoor het gehele ontwerp fraaier wordt. 'Het gehele smaakniveau ligt in Denemarken hoger', meent Van Dam. 'Dat is bijvoorbeeld ook te zien aan de hoge kwaliteit van de productvormgeving. Deense meubelen heeft een ingetogen karakter. Denen beheersen de taal van de eenvoud. Er is een vanzelfsprekende interactie tussen architectuur en interieur, soms corrigeert de architectuur het interieur, maar vaak ook andersom.' Weinig architecten weten dat er zoveel kwaliteit is te zien in Denemarken. Van Dam raadt hen dan ook van harte aan om het land en de stad Kopenhagen eens te bezoeken. 'Het is bijzonder inspirerend.'

Een interessante reis gemaakt?
E-mail naar redactie@bna.nl